

etičkom autonomijom, na grijeh zloporabe moći, tražeći jednakost s Bogom u djelovanju, i na grijeh zloporabe života, ponizujući se na razinu osjetnog. Ovaj trostruki grijeh koji se javlja u Adamovim potomcima nadvladao je Isus trostrukom pobjedom nad Sotonom u napastima.

7. Oci se razilaze u iznošenju naravi grijeha. Svi se slažu da Adamov grijeh nije u animalnom, nižem u čovjeku, već u slobodnoj voljnoj odluci suprotstavljanja Bogu. Razilaze se u određivanju kako Adamov osobni grijeh postaje kolektivni grijeh. Ako izostavimo pojedinačna mišljenja nekih koji vide istočni grijeh samo u zlom primjeru što ga je Adam ostavio potomcima, većina otaca vidi u istočnom grijehu grijeh naravi. I ovaj se, prema nekima, prenosi tradicionizmom ili dodirnom duše s tijelom (utjecaj platonizma!), rađanjem, po krvi. Većina otaca, nakon nabiranja raznih »putova« kojima bi Adamov grijeh ulazio u potomke, priznaju da se nalaze pred tajnom i Bogu je samo poznato kako Adamov grijeh postaje naš grijeh (Origen). Drugi oci vide istočni grijeh u nekoj tajanstvenoj sili koja se otkriva u aktualnim grijesima.

Autor na kraju sažimlje nauku otaca o istočnom grijehu. Jasno se vide tri struje:

1. heretička, kod nekih otaca (Teodor Mopsuestijski, nestorijanci i pelagijanci) koji priznaju Adamov grijeh ali odlučno zabacuju istočni grijeh.

2. Većina otaca, posebno zapadni oci, gleda u istočnom grijehu grijeh naravi ili grešno stanje. Istočni grijeh je samo u analognom smislu grijeh jer mu nedostaju bitna obilježja grijeha: slobodan, svjestan, voljni pristanak na grijeh. Ipak nije to grijeh u metaforičkom smislu, već *reatus poenae*, grešno stanje, »lišenje stanja milosti i Božjeg posinaštva«. I ovaj grijeh briše Kristova milost u krštenju, iako ostavlja i u krštenima *foemes peccati*.

3. Istočni oci vide istočni grijeh u snazi grijeha, »force de péché« koja se otkriva u aktualnim grijesima, u »grijehu svijeta«.

Autor smatra da ovom trećem mišljenju treba dati prednost jer, s je-

dne strane, čuva narav istočnog grijeha i ne suprotstavlja se istočnom grijehu kao grešnom stanju o kojem govore koncili, a s druge strane tu-mači aktualne grijeha, »grijeh svi-jeta«.

Na kraju knjige nalazi se bogato »Stvarno kazalo« te se svaki čitalac lako može snaći u ovoj velikoj šumi otačkih citata, strujanja i naučavanja raznih škola.

Knjiga je koristan doprinos proučavanju istočnog grijeha i obogaćuje suvremenu obilatu literaturu velikih egzegeta i teologa, kao što su: A. M. Dubarle, S. Lyonnet, J. Huby i drugi, o ovoj važnoj istini vjere. Nauka otaca najbolji nam je putokaz u ovoj tako složenoj tematici koja ostavlja još mnoga otvorena pitanja. Oci nam pokazuju sigurni put da ne zalutamo u nekorisne fantazije i besplodne rasprave, to jest da ovu istinu vjere možemo samo upoznati i produbiti i razjasniti u svjetlu Isusa Krista, novoga Adama novog otkupljenog čovječanstva koji nas izbavlja od grijeha i posljedica grijeha prvog Adama, početnika grešnog čovječanstva.

C. T.

ALBINUS SKRINJAR S. I., Articuli in »Verbum Domini« (1963—1969) de Epistola Joannis prima.

Stavio sam naumice pod latinski naslov predmet koji želim objedinjeno zabilježiti. Preda mnom je devet članaka P. Škrinjara iz *Verbum Domini* koji je, nažalost, prestao izlaziti sa svojim 47. godištem pošto je izvršio veliku službu Božjoj Riječi. Ti članci, tiskani između god. 1963. i 1969, zapravo su preuzeti iz opsežnog komentara Ivanovim poslanicama što ga je P. Škrinjar godinama pripravljao. Neću zalaziti u opširniju njihovu recenziju ali ih želim zapisati kao spomenik jednoga marljivog života, predanoga Riječi Božjoj. *Errores in epistola 1 Jo impugnati (VD 41/1963 60—72)* luči dogmatske zablude, što podsjećaju na gnosticizam, i moralne. Popratno se pisac pita u kojem su odnosu zablude protiv kojih piše 1 Iv s onima što ih nalazimo u ostalim ivanovskim spisima i u pismima sv.

Ignacija mučenika. — *Differentiae theologicae I Jo et Jo* (VD 41/1963 175—185). Iako je gotovo neosporno da je i Ivanovu evanđelju i Prvoj Ivanovoj poslanici isti autor, očite su razlike između ova dva novozavjetna spisa, poglavito u pogledu upotrebe SZ-a, u pogledu uloge koju daju Kristu i Duhu Svetomu, u eshatološkim pogledima, u pogledu odnosa prema gnosticizmu, ukoliko 1 Iv više, kršćanski, odgovara gnostičkim težnjama. — *Teologia primae epistolae Joannis (I)* (VD 42/1964/3—16). Prvo, pisac sažima poruku 1 Iv o bogospoznanju: izvor mu je u božanskoj objavi i nutarnjem prosvjetljenju; ono nije ekstatičko ili na neki drugi način u pravom smislu mističko, nego je razumno i praktično. Tu je važan odnos između *Bog — Ljubav* tako te je božanska narav nekako u ljubavi, a narav te ljubavi u tom što je to ljubav: prava, sjedinjujuća, osobna, milosna i dobrotvorna. — *Teologia primae epistolae Joannis (II)* (VD 42/1964/49—60) nastavlja, raspravljajući o drugom dvočlanu: *Bog — Svjetlost*, ukoliko je tu svjetlost slika najčistije supstancije i ukoliko se uz ideju svjetlosti povezuju mnogi soteriološki izričaji SZ-a (svjetlost-spasenje) itd. — *Teologia primae epistolae Joannis (III)* (VD 43/1965 150—180) obrađuje tri naslova ivanovske teologije od kojih je prvi: *Kristologija*. Škrinjar najprije ispituje ime i naslove Kristove u 1 Iv, zatim Kristovo djelo — osobito ukoliko je Krist Objavitelj, Otkupitelj, Spasitelj i Dovršitelj. Vrlo je važna nauka Prve Ivanove o *Duhu Svetomu* koji je Prosvjetitelj, Posvetitelj, i to kao posebna osoba. U Prvoj Ivanovoj kao i u Ivanovu evanđelju jedna od središnjih ideja jest *Život vječni*. To je život »per excellentiam«, život božanski, u najužoj vezi s »istinom« u ivanovskom smislu. Začetnik mu je Krist, a preduvjet vjera ukoliko je ona prvi odgovor čovjeka Bogu koji čovjeka traži, koji mu se objavljuje, nagovara ga i nudi mu život. Iz takva posjedovanja života vječnoga izvire etičke obveze kršćaninove. — *Prima epistola Joannis in theologia aetatis suae* (VD 46/1968/148—168). Pisac najprije ispituje u kojem je odnosu 1 Iv prema Sinopticima, zatim

prema Pavlu, Poslanici Hebrejima, Ivanovu evanđelju i Otkrivenju te konačno prema Starom zavjetu i kumranizmu. — *Theologia Epistolae I J comparatur cum philonismo et hermetismo* (VD 46/1968/224—234). Članak produžuje ispitivanje odnosa 1 Iv s tadanjim teološkim prednostičkim strujanjima, osobito s filonizmom i hermetizmom: postoje sugestivni dodiri, ali i neposredna samostalnost 1 Iv čak i kad pokazuje dodirne točke s tim strujanjima, pogotovo ako se cjelinski promatra. — *De divisione epistolae primae Joannis* (VD 47/1969/31—40). Egzegete se neprestano vraćaju na to ne bi li se u 1 Iv otkrio logički slijed. Drugi ga čak niječu: Ivan je čisti kontemplativac, aforistički pisac, slijedom misli odlučuje više psihološki nego logički proces. Ipak, po Škrinjaru, »poslanica radi o daru Božjem koji nam je udijeljen po Kristu; tijekom poslanice čudesno se izmjenjuju promatranja ovoga dara«. I tako je već De Wette otkrio tri temeljna vida poslanice: *Bog-Svjetlost*, *Bog-Pravednost*, *Bog-Ljubav*. Škrinjar se odlučuje za neku trodjelnu razdiobu poslanice, s tri ekskurza protiv heretika i svijeta. Unutar svega toga značajna su tri spomena Duha Svetoga, i tri spomena pouzdanja, zaufanosti. — *De unitate epistolae I J* (VD/1969/83—94). To je najuže povezano s pitanjem o književnom rodu poslanice i s pitanjem što ga je posebno zaštrio Bultmann po kojemu je poslanica kompilirana iz više manjih, raznorodnih jedinica. Po Škrinjaru, pisac je Ivan, koji je dakako mogao u svoj fundamentalno jedinstven spis utkati ranije izreke. Posebno se ispituje Bultmannova pretpostavka o kasnijim, crkvenim zahtevima u prvotni spis. Škrinjar dokazuje da takva pretpostavka nije nužna.

Ovih više od stotinjak stranica obuhvaća samo uvodna razlaganja, i to ne sva, u vezi s Prvom Ivanovom poslanicom. To samo pokazuje s koliko bi kompetencije P. Škrinjar izdao slijedni komentar iste poslanice. Šta što nije bilo za to prilike na internacionalnom planu. Ipak, koristilo bi kad bi se to pripravilo, makar u manjem opsegu, za naše čitateljstvo. Radi cjeline bilježim i srodan članak

u BS: *Treća Ivanova poslanica* (BS 40/1970/317—344) kao i dva poglavlja iz Škrinjarove opsežne studije o Ivanovoj teologiji: *Tituli Kristovi u evanđelju i poslanicama sv. Ivana* (BS 39/1969/186—201) i *Novozavjetna biblijska teologija s posebnim obzirom na sv. Ivana* (BS 39/1969/390—399). Poželjno je da se što prije izda ta gotovo posve pripravljena studija. Ona bi obogatila našu biblicistiku koja oskudijeva solidnim novozavjetnim uvidima.

Dr. Bonaventura Duda

ALBIN ŠKRINJAR D. I., *O inspiraciji i tumačenju Svetoga pisma*, Zagreb 1970 (str. 1—41); *Uvod u Sv. pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Zagreb 1970 (str. 1—43); *Sinoptička evanđelja, Evanđelja, poslanice i Otkrivenje sv. Ivana*, Zagreb 1970 (str. 1—94); *Pavlove poslanice*, Zagreb 1971 (str. 1—105).

Još će, po svojoj prilici, dugo vremena naša stručna teološka literatura biti osuđena na ciklostil, kao i ovih pet vrijednih svešćica našega starine biblijskih nauka o. dr. Albina Škrinjara D. I., nekoć profesora i duhovnika na Nadbiskupijskoj teologiji u Sarajevu, a sada profesora biblicistike na Filozofsko-teološkom institutu D. I. na Jordanovcu u Zagrebu. Ipak, ovih pet svešćica zapravo obrađuje jedinstvenu temu, zapravo dvije: *Opći uvod u Sveto pismo*, prva dva svešćica, i *Posebni uvod u spise Novoga zavjeta* — posljednja tri svešćica (nedostaju još Katoličke poslanice).

Odmah napominjem opću odliku ovog djela: informiranost piščevu koja se očituje u značajki probranoj literaturi, što dolazi do izražaja tijekom obrade pojedinih pitanja.

Prvi Škrinjarov svešćić raspravlja o inspiraciji (bogoduhosti) (I. dio) i o tumačenju SP-a (II. dio). Rasprava je sažeta, možda odveć dogmatski postavljena, mislim u smislu negdašnjih dogmatskih traktata, ali pruža vrijednih spoznaja i sa stajališta suvremene biblicistike. P. Škrinjar odgovajavo je svoje rečenice, da pruži

studentima što jasniju, a opet vrlo sažetu nauku. Spominjem kao ogled: *U čemu je bit inspiracije svetih knjiga* (str. 8—10). Vrijedna izlaganja nalazimo i na str. 11—15: *Teškoće i razni pokusi (pokušaji) rješavanja nepogrešivosti svetih knjiga*. Pisac tu još voli ostati, barem didaktički, u staroj kategoriji »nepogrešivosti« (II. vatikanski govori radije o istini u Svetom pismu), pa je izlaganje više obrambeno nego pozitivno uvođenje u to kakvu i koju istinu valja tražiti u Sv. pismu i kako se ta istina nalazi. No, možda je ova »negativna« metoda didaktički jasnija i brža, iako možda manje uspješna. Pisac je, nadalje, ovdje vrlo uspješno sazeo teška poglavlja hermeneutike (str. 22—31). Čini mi se da bi barem ovo trebalo uvijek iznova čitati, jer mnogi nespo razumi katcheta i propovjednika — nespo razumi između njih i Svetoga pisma! — izviru odatle što se pre malo vodi računa o temeljnim zasada ma katoličke hermeneutike. Vrlo vrijedno poglavlje — nepoznato onima koji su teologiju svršili ranije, osobito prije »Divno afflante Spiritu« 1943 — jest: *O racionalnoj kritici Sv. pisma*. Misli se dakako na pozitivnu kritiku, ili pravi je — na kritičko, zapravo znanstveno proučavanje Sv. pisma: ono obuhvaća tzv. *Literarnu kritiku* (str. 32—37, zatim *Povijesnu kritiku* (37—39) i *Tekstualnu kritiku* (o tom u 2. svešćiću str. 20 sl). Tu se ponovno vraća *pitanje književnih vrsta*, tako ključno u suvremenom proučavanju SP-a (usp. str. 12—14 i str. 33—34) itd.

Drugi svešćić vrlo je stručan i enciklopedijski sažet. Osobito je vrijedan pregled najznačajnijih modernih egzegeta (str. 1—3) i pregled povijesti svetoga teksta (20—32).

Posljednja tri svešćića obuhvaćaju, spomenuo sam, zapravo *Posebni uvod u spise Novoga zavjeta* s ogledima egzegeze odabranih poglavlja NZ-a. P. Škrinjar ide putem velikoga učitelja Kardinala Bee koji je smatrao da valja objediniti u jedinstveno izlaganje Posebni uvod s Egzegezom. Tim putem organizirana je nastava NZ-a i na našem Fakultetu. Student mora biti upozoren na važnija poglavlja posebne introdukcije, ali prvenstveno mora biti upućen u gustiranje svakog